

МЕДИЦИНА, ФАРМАЦІЯ ТА ОСВІТА

УДК 614.2:378.12:378.22:303.022

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ЯКІСНОГО ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ НА КАФЕДРИ ДИТЯЧИХ І ПІДЛІТКОВИХ ЗАХВОРЮВАНЬ

*Г. В. Бекетова, І. П. Горячева, О. В. Солдатова,
Г. П. Мозгова, Н. В. Алексєєнко, М. І. Нехаєнко,
К. Б. Савінова, Т. М. Гнатенко, О. А. Голоцван*

**Національна медична академія післядипломної освіти
імені П. Л. Шупика, м. Київ**

Вступ. Досвід підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників вищих медичних учбових закладів до- і післядипломної освіти демонструє дефіцит у них інформації щодо практичних аспектів інноваційних форм викладання клінічних дисциплін. Тому підвищення мотивації та практичне удосконалення викладання навчального матеріалу з використанням сучасних інноваційних форм залишаються актуальними і необхідними для науково-педагогічних працівників.

Мета. Підвищення якості практичних навичок науково-педагогічних працівників у використанні інноваційних форм викладання клінічних дисциплін у вищих медичних закладах до- і післядипломної освіти.

Методи. Для ефективного впровадження в педагогічний процес викладання клінічних дисциплін створені навчальний план та програма короткострокових (очного та очно-заочного з елементами дистанційної освіти) циклів тематичного удосконалення «Практичні аспекти інноваційних форм викладання клінічних дисциплін для науково-практичних працівників закладів медичної освіти». На вказаних циклах використовуються такі сучасні форми навчання, як клінічний тренінг, мультидисциплінарні розбори хворих у формі «клінічних дуєтів» із залученням декількох викладачів, які мають спеціалізацію з суміжних дисциплін, «клінічні дуєлі», обмін досвідом у формі «круглого столу».

Результати. За даними анкетування, інформація, отримана на циклі ТУ «Практичні аспекти інноваційних форм викладання клініч-

них дисциплін для науково-практичних працівників закладів медичної освіти» дає можливість науково-педагогічним працівникам більш ефективно здійснювати процес навчання у медичних закладах до і післядипломної освіти.

Висновки. Навчання на циклах ТУ «Практичні аспекти інноваційних форм викладання клінічних дисциплін для науково-практичних працівників закладів медичної освіти» підвищує ефективність навчального процесу та сприяє створенню єдиного інформаційного простору для науково-педагогічних працівників вищих медичних закладів до- і післядипломної освіти.

Ключові слова: медична освіта, якість навчання, інноваційні форми навчання, «клінічні дуети», «клінічні дуелі», тренінги.

Вступ. Відповідно до Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», наказу МОН України від 24.01.2013 № 48 «Про затвердження Положення про підвищення кваліфікації та стажування педагогічних і науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів», наказу МОЗ України від 03.05.1993 № 95 «Про затвердження Тимчасового положення про підвищення кваліфікації викладачів вищих медичних і фармацевтичних навчальних закладів, інститутів удосконалення лікарів України», «Положення про організацію освітнього процесу в НМАПО імені П. Л. Шупика» визначено порядок підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників, що спрямоване на реалізацію безперервного професійного розвитку та створення їх особистого портфоліо.

Як відомо, метою підвищення кваліфікації науково-педагогічного працівника є вдосконалення його професійної підготовки шляхом поглиблення та розширення професійних знань, умінь і навиків, набуття досвіду виконання додаткових завдань та обов'язків у межах спеціальності, а основними завданнями — оновлення та поглиблення знань, формування нових професійних компетенцій у педагогічній, науково-дослідній, організаційно-управлінській діяльності; засвоєння інноваційних технологій, форм, методів та засобів навчання; набуття досвіду формування змісту навчання з урахуванням його цільового спрямування, посадових обов'язків працівників, здобутої освіти, досвіду практичної роботи та професійної діяльності, їх інтересів і потреб; застосування інноваційних технологій для реалізації змісту навчання, що передбачає його диференціацію, індивідуалізацію, запровадження дистанційних, інформаційно-комунікаційних технологій навчання; розробка пропозицій щодо вдосконалення навчально-ви-

ховного процесу, впровадження у практику навчання кращих досягнень науки та техніки [1].

Саме тому, обов'язковими напрямками підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників є педагогічна майстерність та сучасні інформаційні технології за фахом дисципліни викладання і лікарської кваліфікації.

На сьогодні підвищується запит науково-педагогічних працівників на навчання за програмами короткострокового підвищення кваліфікації, що передбачає комплексне вивчення сучасних та актуальних наукових проблем галузі, освіти, науки, відповідних нормативно-правових актів, вітчизняного і зарубіжного досвіду, підвищення рівня професійної культури тощо.

Навчальні програми і плани відповідних короткотривалих циклів тематичного удосконалення спрямовані на формування, розвиток та вдосконалення особистісних професійних компетенцій і підвищення ефективності професійної діяльності.

Зміст навчальних планів і програм формується з урахуванням галузевої специфіки та наукового спрямування працівників і визначається вимогами суспільства щодо забезпечення вищих навчальних закладів висококваліфікованими фахівцями; сучасними вимогами щодо форм, методів і засобів професійної діяльності працівників; державними та галузевими стандартами вищої освіти; досягненнями у напрямках соціальної, психологічної, технологічної, управлінської, правової підготовки тощо. Навчальні плани короткострокового підвищення кваліфікації передбачають лекційні, семінарські, практичні за різними формами навчання та різні форми контролю.

Співробітниками кафедри дитячих і підліткових захворювань створені навчальні плани і програми двох короткострокових (1 тиждень — 39 годин) циклів тематичного удосконалення для науково-педагогічних працівників «Практичні аспекти інноваційних форм викладання клінічних дисциплін для науково-практичних працівників закладів медичної освіти» — один очної форми навчання, а другий — очно-заочної з елементами дистанційної освіти. На цих циклах використані найсучасніші форми навчання — клінічні тренінги, метод «мозкового штурму» і використання «ментальної карти», мультидисциплінарний клінічний розбір у формі «клінічного дуету», методу «клінічної дуелі» та обмін досвідом у форматі «круглого стола».

На початку циклу проводиться лекція (2 години) щодо сучасних форм навчання, які використовуються в медичній освіті в університетах світу.

Наступні заняття присвячені формі клінічного тренінгу (2 години семінарське та 4 години практичні заняття) на прикладі практичного використання основних положень Міжнародної стратегії ВООЗ/ЮНІСЕФ «Інтегроване ведення хвороб дитячого віку», що проводить співробітник кафедри, який є Національним тренером ВООЗ/ЮНІСЕФ з впровадження цієї стратегії в Україні. Науково-педагогічні працівники мають змогу освоїти навички практичного використання спеціального буклету ВООЗ щодо класифікації стану пацієнта перших 5 років життя з гарячкою, діареєю, кашлем, задишкою та оцінки його нутритивного і вакцинального статусу, а також ознайомитися з підходами до надання першої медичної допомоги з позицій доказової медицини. Окрім цього, науково-педагогічні працівники мають можливість освоїти, розроблену ВООЗ, комп'ютерну відеопрограму для покращення практичних вмінь по оцінці наявності задишки, підрахунку частоти дихання і серцевих скорочень, часу розправлення шкірної складки тощо.

При розборі складних у діагностичному і лікувальному плані клінічних випадків розглядається та опрацьовується сучасна методика «мозкового штурму» з подальшою розробкою алгоритму ведення такого пацієнта.

Як відомо, часто у науково-педагогічних працівників формується синдром «професійного вигорання». Співробітник кафедри, який має додаткову спеціалізацію як практичний психолог і психотерапевт, надає інформацію та практичні підходи до попередження синдрому «професійного вигорання» із засвоєнням практично орієнтованих підходів.

Особливу групу навичок складає вміння викладача навчити слухача надавати медико-психологічну допомогу підліткам і молоді, оскільки в суспільному розвитку питання формування здорового підростаючого покоління, підготовки його до самостійного життя посідають одне з провідних місць [1]. ВООЗ визначає охорону здоров'я підлітків і молоді як один з пріоритетних напрямків в більшості країн світу, в тому числі і в Україні [3, 5, 8]. Значна зацікавленість до здоров'я цієї цільової групи обумовлена тісним взаємозв'язком особливостей дорослішання та поведінки підлітків у соціальному середовищі [6]. В більшості випадків звернення підлітків і молодих людей в лікувальні заклади стосуються не лише медичної, але й психологічної та соціальної допомоги.

Сьогодні всі медичні заклади мають потребу у висококваліфікованих спеціалістах, які повинні володіти новими технологіями та вдосконалювати свої практичні навички. В значному ступені рівень

медичної освіти визначає здоров'я нації, отже й основні показники її економічного та соціального розвитку [9]. Під час професійної соціалізації на додипломному етапі освіти, студенти медичних ВУЗів набувають знання, формують навички, поведінкові моделі та етичну культуру майбутнього лікаря [2]. Однак, на сьогодні ці питання є недостатньо представлені на етапах як до-, так і післядипломної освіти, оскільки викладачі не в повній мірі самі володіють навичками консультування підлітків і молоді.

Під керівництвом співробітника кафедри, який є Національним тренером-консультантом ВООЗ/ЮНІСЕФ з впровадження в Україні Міжнародної стратегії надання медико-психолого-соціальної допомоги підліткам і молоді в клініках, дружніх до молоді, науково-педагогічні працівники освоюють практичний метод «рольових ігор», як основу ефективного консультування цієї категорії населення.

Науково-педагогічні працівники на практичних заняттях засвоюють сучасні методи покращення засвоєння навичок комунікації між лікарем та пацієнтом освоюючи методи «клінічного дуету» або «клінічної дуелі». Поліморбідність та синтропія, що притаманні більшості хронічних захворювань дітей і підлітків потребують навичок клінічних розборів із залученням спеціалістів різних профілів. Мультидисциплінарний підхід у викладанні складних для діагностики і терапії клінічних випадків із залученням спеціалістів різних профілів у формі «клінічного дуету» надається на прикладі функціональних гастроінтестинальних розладів у дітей за участі педіатра та медичного психолога. Ця форма навчання викликає неабияку зацікавленість слухачів і визнається, як найбільш ефективна з точки зору клініциста.

Ще однією дуже ефективною та перспективною формою навчання з точки зору науково-педагогічного працівника, є технологія клінічного розбору складних випадків у формі «клінічної дуелі» з обговоренням у невеликих групах, в яких кожна відстоює свою обґрунтовану думку та знаходить аргументи, базуючись на об'єктивних критеріях, проти діагнозу, сформульованого в іншій групі. Це дає можливість ефективно здійснити диференційну діагностику низки захворювань та колегіально дійти до правильного діагнозу, навчитись чути опонента та відстоювати свою точку зору, оскільки проблемні ситуації, які є частиною щоденної практики в медичних вишах, являють реальні можливості усвідомлення свого професіоналізму або непрофесіоналізму в різних клінічних ситуаціях [4].

Важливим та ефективним методом є технологія використання т.з. «ментальної карти» в фокус-групах для покращення засвоєння теми заняття та обмін досвідом у форматі «круглого стола». Ці ме-

тодики засновані А. Донабедіаном [10], що визначив взаємозв'язок структури, процесу і результату. Вказаний підхід отримав назву «тріада Донабедіана» [7].

Таким чином, стає зрозуміло, що в сучасних умовах, коли здійснюється реформування медичної галузі, особлива увага приділяється розвитку системи професійної діяльності науково-педагогічних працівників, що підтримуються відповідними наказами та розпорядженнями МОЗ та МОН України.

Результати. За даними анкетування, інформація, отримана на циклі ТУ «Практичні аспекти інноваційних форм викладання клінічних дисциплін для науково-практичних працівників закладів медичної освіти» дає їм можливість більш ефективно здійснювати процес навчання слухачів.

Висновки.

1. В сучасних умовах в Україні існує необхідність якісної підготовки науково-педагогічних працівників на всіх етапах професійної освіти.

2. З метою привернення уваги науково-педагогічних працівників до питань покращення практичного використання інноваційних методів навчання доцільне проведення очних та очно-заочних з елементами дистанційної освіти циклів ТУ «Практичні аспекти інноваційних форм викладання клінічних дисциплін для науково-педагогічних працівників закладів медичної освіти».

3. Навчання на циклах ТУ «Практичні аспекти інноваційних форм викладання клінічних дисциплін для науково-практичних працівників закладів медичної освіти» підвищує ефективність співробітництва в навчальному процесі та сприяє створенню єдиного інформаційного простору для науково-педагогічних працівників медичних закладів до- і післядипломної освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Василик В. С., Кречетень О. М. Вплив чинників способу життя на здоров'я міських школярів // Сучасні медичні технології. — № 4. — 2013. — С. 120–122.
2. Дудник І. Н., Косенкова Е. А. Повышение качества обучения студентов-медиков — важный аспект в подготовке квалифицированных специалистов для здравоохранения // Науч.-пр. конф. «Альянс наук: ученый ученому» (2013). Режим доступа: http://www.confcontact.com/Okt/31_Dudnik.php.
3. Знаменська Т. К., Ковальова О. М. та співавт. Концептуальні підходи до забезпечення якості та безпеки медичної допомоги новонародженим (оглядова стаття). // Перинатологія і педіатрія. — № 56. — 2013. — С. 6–10.
4. Ермолаева Е. В., Павлова Л. А. Медицинская профессия: требования современного общества // Общество и здоровье: современное состояние и тенденции развития. — М., 2013. — С. 369–375.

5. Линник С. Стратегія ВООЗ “Здоров'я-2020” як засіб прискорення прогресу в досягненні максимального потенціалу у сфері охорони здоров'я населення// Держава та суспільство. — 2013. — С. 191–195. — Режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/putp/2013-1/doc/4/06.pdf>.
6. Стан та чинники здоров'я українських підлітків [монографія] /За ред. Балакіревої О. М. — К.: ЮНІСЕФ, Укр. Ін-т соц. дослідж. ім. О. Яременка. — К.: «К.І.С». 2014. — 172 с.
7. Управление качеством медицинской помощи. Глава 4. Системный подход к управлению качеством медицинской помощи — Режим доступу: <http://www.medlinks.ru/sections.php?op=viewarticle&artid=3349>.
8. Устінов О. В. Актуальні проблеми здоров'я та охорони здоров'я у III тисячолітті //Укр. мед. часопис. — № 3 (95) — V/VI 2013. — С. 28–31.
9. Эрштейн Л. Б., Ахлестина А. В. Современное медицинское образование: изучение опыта известных врачей как фактор подготовки медиков.//Медицинский альманах. — 2016. — № 2 (42). — С. 20–24.
10. Donabedian A. Criteria, Norms and Standarts of Quality: what do they mean? / A. Donabedian // Amer. J. Publ. Health. — 1981.-Vol. 200. — P. 409–412.

Современные подходы к качественному повышению квалификации научно-педагогических работников на кафедре детских и подростковых заболеваний

Г. В. Бекетова, И. П. Горячева, О. В. Солдатова, Г. П. Мозговая, Н. В. Алексеенко, М. И. Нехаенко, К. Б. Савинова, Т. Н. Гнатенко, Е. А. Голоцван

Национальная медицинская академия последипломного образования имени П. Л. Шупика, г. Киев

Введение. Опыт повышения квалификации научно-педагогических работников высших медицинских учебных заведений до- и последипломного образования демонстрирует дефицит у них информированности о практических аспектах инновационных форм преподавания клинических дисциплин. Поэтому повышение мотивации и практическое совершенствование преподавания учебного материала с использованием современных инновационных форм остаются актуальными и необходимыми для преподавателей.

Цель. Повышение качества практических навыков научно-педагогических работников в использовании инновационных форм преподавания клинических дисциплин в высших медицинских учебных заведениях до- и последипломного образования.

Методы. Для эффективного внедрения в педагогический процесс преподавания клинических дисциплин созданы учебный план и программа краткосрочных (очного и очно-заочного с элементами дистанционного образования) циклов тематического усовершенствования «Практические аспекты инновационных форм преподавания клинических дисциплин для научно-практических работников

учреждений медицинского образования», где использованы такие современные формы обучения, как клинический тренинг, мультидисциплинарные разборы больных в форме «клинических дуэтов» с привлечением нескольких преподавателей, которые имеют специализацию по смежным дисциплинам, «клинические дуэлы», форма «круглого стола».

Результаты. По данным анкетирования, информация, полученная на цикле ТУ «Практические аспекты инновационных форм преподавания клинических дисциплин для научно-практических работников учреждений медицинского образования» дает возможность научно-педагогическим работникам более эффективно осуществлять процесс обучения студентов / слушателей в медицинских учреждениях до- и последипломного образования.

Выводы. Обучение на циклах ТУ «Практические аспекты инновационных форм преподавания клинических дисциплин для научно-практических работников учреждений медицинского образования» повышает эффективность сотрудничества в учебном процессе и способствует созданию единого информационного пространства для преподавателей высших медицинских учебных до- и последипломного образования.

Ключевые слова: медицинское образование, качество обучения, инновационные формы, «клинические дуэты», «клинические дуэлы», тренинги.

Contemporary approaches to the qualitative improvement of the scientific and pedagogical staff on the department of children's and adolescent diseases

G. V. Beketova, I. P. Horiacheva, O. V. Soldatova, G. P. Mozgova, N. V. Alekseienco, M. I. Nekhaienko, K. B. Savinova, T. N. Gnatenko, E. A. Golotsvan

Shupyk National Medical Academy of Postgraduate Education, Kyiv

Introduction. The experience of advanced training of scientific and pedagogical staff of higher medical educational institutions of pre- and postgraduate education demonstrates a information gap in them about the practical aspects of innovative forms of teaching clinical disciplines. Therefore, increasing motivation and practical improvement of teaching using modern innovative forms remain relevant and necessary for teachers.

Purpose. Improving the quality of practical skills of scientific and pedagogical staff using innovative forms of teaching clinical disciplines in higher medical schools of pre-and postgraduate education.

Methods. For effective implementation in the pedagogical process of teaching clinical disciplines was created training plan and program of short-term (full-time and part-time with elements of distance education) cycles of thematic improvement “Practical aspects of innovative forms of teaching clinical disciplines for scientific and practical staff of medical education institutions”, where modern forms of education, such as clinical training, multidisciplinary examinations of patients in the form of «clinical duets» recruiting several teachers who have specialization in related disciplines, «clinical duets», the form of a “round table”.

Results. According to the questionnaire, the information obtained in the cycle of TI “Practical aspects of innovative forms of teaching clinical disciplines for scientific and practical staff of medical education institutions” enables scientific and pedagogical staff to carry out the process of teaching students / trainees in medical institutions of pre-and postgraduate education more effective.

Conclusions. Training on cycles of TI “Practical aspects of innovative forms of teaching clinical disciplines for scientific and practical staff of medical education institutions” increases the efficiency of cooperation in the educational process and contributes creation of a single information space for teachers of higher medical educational undergraduate and postgraduate education

Key words: medical education, quality of education, innovative forms, «clinical duets», «clinical duets», trainings.

Відомості про авторів:

Бекетова Галина Володимирівна — доктор медичних наук, професор, завідувача кафедрою дитячих і підліткових захворювань Національної медичної академії післядипломної освіти імені П. Л. Шупика. Адреса: м. Київ, вул. Дорогожицька, 9.

Горячева Ірина Паєлівна — кандидат медичних наук, доцент, доцент кафедри дитячих і підліткових захворювань Національної медичної академії післядипломної освіти імені П. Л. Шупика. Адреса: м. Київ, вул. Дорогожицька, 9.

Солдатова Оксана Володимирівна — кандидат медичних наук, доцент кафедри дитячих і підліткових захворювань Національної медичної академії післядипломної освіти імені П. Л. Шупика. Адреса: м. Київ, вул. Дорогожицька, 9.

Голоцван Олена Анатоліївна — кандидат медичних наук, асистент кафедри дитячих і підліткових захворювань Національної медичної академії післядипломної освіти імені П. Л. Шупика. Адреса: м. Київ, вул. Дорогожицька, 9.

Алексєнко Наталія Василівна — кандидат медичних наук, доцент, доцент кафедри дитячих і підліткових захворювань Національної медичної академії післядипломної освіти імені П. Л. Шупика. Адреса: м. Київ, вул. Дорогожицька, 9.

Нехаснко Марія Іванівна — асистент кафедри дитячих і підліткових захворювань Національної медичної академії післядипломної освіти імені П. Л. Шупика. Адреса: м. Київ, вул. Дорогожицька, 9.

Мозгова Галина Петрівна — професор кафедри дитячих і підліткових захворювань Національної медичної академії післядипломної освіти імені П. Л. Шупика. Адреса: м. Київ, вул. Дорогожицька, 9.

Савінова Катерина Борисівна — асистент кафедри дитячих і підліткових захворювань Національної медичної академії післядипломної освіти імені П. Л. Шупика. Адреса: м. Київ, вул. Дорогожицька, 9.

Гнатенко Тетяна Миколаївна — асистент кафедри дитячих і підліткових захворювань Національної медичної академії післядипломної освіти імені П. Л. Шупика. Адреса: м. Київ, вул. Дорогожицька, 9.

УДК 614.23:576.8:614.25:17

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ І ДЕОНТОЛОГІЇ У РОБОТІ БАКТЕРІОЛОГА

Д. Л. Кирик, Д. Ю. Нечаєв

**Національна медична академія післядипломної освіти
імені П. Л. Шупика, м. Київ**

Вступ. Питання з етики і деонтології у лабораторній справі висвітлено недостатньо, а по бактеріології взагалі є окремі роботи, що не відображають цю проблему комплексно.

Мета. Формування у слухачів мікробіологічного профілю на основі компетентнісного підходу сучасних наукових знань і практичних навичок з питань етики і деонтології.